

srbskih tovarišev, ali jih pustiti same v pravični borbi za stare pravice učiteljskega stanu, kakor so si v vihri in oluji besed tolmачili predlog tov. Antona Merviča, ampak so hoteli le opozoriti na delo, ki nas čaka doma v učiteljskih društvih, kjer je dovolj časa in prilike, da se razgovorimo in tudi spoprime ali le z enim namenom, da dvignemo veliko stanovsko organizacijo do ugleda in veljave.

Izvršni odbor je ob sklepu šolskega leta 1926./27. izdelal projekt pravil UJU in ga tik pred pokrajinskimi skupščinami poslal poverjenstvu, da o njem razpravljajo že na letošnjih skupščinah. Nemogoče pa je bilo, da bi bila učiteljska društva že letos pred pokrajinsko skupščino obravnavala projekt pravil Izvršnega odbora, ker je bil objavljen v času, ko društva sploh niso več zborovala. Radi tega se tudi ni obravnavalo na pokrajinski in ne na glavni skupščini v Skoplju, ker vsa poverjenstva so se zedinila v sklepu, da nobena pravila ne morejo biti sprejeta, ako jih niso prej obravnavala učiteljska društva.

Na glavni skupščini v Skoplju je bil glede na pravila sprejet ta sklep:

1. Odsek za pravila ni mogel obravnavati predloženih pravil, ker se o njih še niso izrazila učiteljska društva.

2. Projekt pravil Izvršnega odbora z vsemi sklepi, ki so bili storjeni na pokrajinskih skupščinah poverjenstev UJU, se vzame kot osnovo za razpravljanje o pravilih UJU pri sreskih učiteljskih društvih.

Oficijelno pojasnilo predsedstvu UJU o skupščini v Skoplju.

V »Politiki« z dne 21. avgusta t. l. iz naša v članku »Zalostni konec učiteljske skupščine«, pisec tega članka nekaj netočnosti, gotovo le radi nepoznanja razmer v našem Udrženju.

1. Ni res, da so bili na eni strani srbski učitelji beograjskega poverjenstva, a na drugi učitelji iz zagrebskega, ljubljanskega in sarajevskega poverjenstva. Na eni strani je bilo 15—20 učiteljev (med katerimi so bili tudi nedelepti), ki so razgrajali, kakor to prakticirajo na vseh skupščinah že od leta 1920., a na drugi strani so bili vsi drugi učitelji. Moram priznati, da nam ni pogodu postopanje te grupe, ki ne prizna nikakega dela in ne dobre volje ter bi hotela samo rušiti in povzdigniti na njihov način učiteljski ugled; oni mislijo, da se pride z vpitjem najlažje do uspeha.

2. Poročevalec pravi, da se je skušalo med tem vpitjem prečitati ostala poročila. Ni se skušalo, nego so bila vsa poročila prečitana in sprejeta brez obzira na to, da je ta grupa protestirala misleč, da na ta način najbolje povdarja zavest in ugled stanu. Ampak večina se ni pustila terorizirati, temveč je nadaljevala in končala svoje delo.

3. Pogrešana je trditve opozicije, da je predsedstvo v manjšini. Ako so na strani uprave UJU vsi Slovenci, Hrvatje, Bosanci, Dalmatinci, Vojvodinci in velik del beograjskega poverjenstva, potem se to ne imenuje manjšina, nego ogromna večina.

4. Ni res, da bi bil kdo rekel, da uprava ni poštna. Zeleni smo slišati objektivno kritiko, poslušali vse, ampak ko so nekateri skušali terorizirati skupščino, smo takoj zapopadli, da se mora skupščina hitro končati in to toliko prej, ker je morala večina delegatov odpotovati še isti večer in ker je mala grupa hotela zadrževati delo do odhoda delegatov, da bi potem odločala

3. Sreska učiteljska društva morajo najpozneje do 1. februara 1927 obravnavati projekt pravil UJU kakor je natisnjen v »Učit. Tovarišu« št. 46, z dne 23. junija 1927 z izpremembami natisnjenimi v »Učit. Tovarišu«, št. 3, z dne 21. julija 1927 in do tega dne predložiti izdelke poverjenstvu UJU Ljubljana.

4. Poverjenstva morajo najpozneje do 1. aprila 1928 na skupni seji poverjenikov in predsednika in tajnika Izvršnega odbora sestaviti enoten načrt pravil na podlagi predlogov svojih učiteljskih društev.

5. Izvršni odbor mora najpozneje do 1. maja 1928 poslati ta, od poverjenikov izdelani načrti pravil vsem sreskim učiteljskim društvom, da o njem razpravljajo na domačih zborovanjih, na pokrajinski skupščini poverjenstev in na glavni skupščini UJU leta 1928.

6. Dokler se ne sprejmejo enotna pravila UJU, se upravljajo poverjenstva po svojih dosedanjih (zadnjih) pravilih.

Zdaj torej začena doba dela. Naj vsako društvo takoj izbere iz svoje srede one tovariše(ice), ki se zanimajo za organizacijo vsakdo pa naj po svojih močeh in zmožnostih prispeva in posvečilo se nam bo z resno voljo in ljubeznijo do stvari postaviti temelj stanovski organizaciji, ki nam bo v ponos in zatočišče v vsaki sili.

Do tedaj pa bodimo obzirni napram sebi in drugim, pustimo osebe ob strani in stremimo za enim ciljem: Urediti stanovsko in šolsko vprašanje v korist velikemu jugoslovenskemu narodu.

Anton Skala.

sama brez večine delegatov, a to se ji ni posrečilo.

5. Učitelji iz Srbije se niso jezili nad učitelji Hrvati, ker se niso imeli radi česa jeziti. Resnica je, da so ljudje, ki so vodili nelojalno obstrukcijo, napravili nekaj neumnosti, ki se jih ne more odobravati. Oni delajo to na vsaki skupščini in to delo nam že preseda in vsi prijatelji stanu in Udrženja morajo skušati to odpraviti. Ravno tako ni res, da je rekel neki hrvatski učitelj: »Sram vas bodi... srbska živina.«

6. Nazadnje je povsem netočno, da bi predsednik komurkoli izjavil: kjer je razgrajanje, je vse sprejeto! Vse delo je bilo izvršeno v odsekih, ki jih je skupščina izvolila z vzklikom. Vse, kar so odseki predlagali, je bilo sprejeto, ker ni bilo časa za debato. V odsekih so bili ljudje iz vseh pokrajin in z raznimi težnjami in ko so se oni sporazumeli, bi skupščina vendarle odobrila to delo, ker je izraz vseh želj in zahtev, četudi bi delovala še 10 dni.

V vseh društvih se porajajo pojavi, ki niso dobri. V društva se vrinejo ljudje, ki ne morejo razumeti značaja skupnosti, vnašajo vanje svoj lastni subjekt, razdor, osebne ambicije in pa željo, da bodo delali le po lastni volji, ker mislijo, da je najpametnejše samo ono, kar oni rečejo. Ti so balast vsakega društva. Ko naletijo taki ljudje na odpor, ali na popuščanje, potem postanejo neznosni, ker si v vsakem slučaju domišljajo, da so prestrašili vse; svoje znanje pa kažejo s kričanjem in frazami. Mi pa, ki smo ustvarjali UJU, se ne moremo in tudi nečemo umakniti pred vpitjem ali kričanjem kogar si bodi, ker nam je pred očmi samo Udrženje in učiteljski ugled.

Vlada K. Petrović, predsednik UJU.

Naše življenje.

(Glas preko meje.)

Vsem tovarišem, zlasti pa trpinom pregnancem v imenu zemlje, v imenu rodu, v imenu tristetih — pozdrav!

Blizu je leto, ko živimo primorski učitelji kot razgnana čreda. Razdelili so nas prvič v začetku leta 1926. Takrat je pričel lov in mnogi so padli v mreže plehkemu oportunizmu. Čudno nas je ločila ta preizkušnja. Kdor izmed nas je ostal trden, čuti v sebi ponos in samozavest. Slednji izmed tristetih se zaveda velike moralne dobrotne, ki je bila ohranjena njegovemu značaju, takrat, ko ni sledil ne vabi ne pretnji. Do tovariša, ki je padel je nezaupljiv, izogiblje se ga in ga zaničuje.

Hujši od prvega udarca pa je bil drugi. V poletju leta 1926. so nam razpustili stanovsko organizacijo. Od takrat živimo ločeni, brez stanovskih vezi, brez stikov. Vsakdo je prepuščen samemu sebi in le malo, ko je tako srečen, da ima v bližini dobrega prijatelja. Razkropljeni smo po vsej deželi in glas ne seže od enega do drugega. In to vpliva uničevalno na posameznika. Kako ginejo v takem stanju moči, kako peša volja in človek pada v pozabljene. Položaj, v katerem živi danes primorski učitelj, je kulturna in socialna — stanovska ječa. — Nekateri med tovariši so se kaj kmalu vživeli v novi položaj, zopet drugi ne morejo strpeti. Obojih se pa polašča pesimizem. Ali ni to življenje mora za človeka, ki je rad delal? — Kdor gane je v nevarnosti, da odleti. Nekdaj so vodili kulturno delo po vaseh učitelji, danes je navezano ljudstvo ponajveč samo nase, kajti oblasti pazijo strogo na slednji korak razumnikov na deželi. V poslednji dobi so kulturni stiki z brati zelo omejeni. Včasih smo

od daleč gledali življenje med brati onostran meje, danes niti tega ne moremo več. Najnevarnejše med vsem pa je, če se shajajo v družbi slov. učitelji. Vemo to in slučaju se moramo zahvaliti, da nas je počul s tem eden izmed oblastnikov sam, ko je rekel: »Lahko obiskujejo eden drugega italijanski učitelji in tudi mešani so lahko v družbi, ali čuječe je oko oblasti in če se snideta le dva slovenska učitelja, že poročajo njeni funkcionarji.«

Slovenski učitelji so brez organizacije, so brez glasila. Od nikoder ni pobude, ki bi vzdrnila duševne delovne sile. Tvor smo brez skupne duše in naša hotenja so hotenja posameznika, zato šibka in največkrat brezplodna. Kar imamo in kar nam je ostalo, je zavest, ki jo je v nas vzgojila organizacija. Tradiciji živimo — v njej se čutimo krepke in iz nje zajemamo moči, da preživimo ta težki čas. Lahko pribijemo, da je malo naših organizacij završilo tako veliko poslanstvo, kakor ga je »Zveza« med učiteljstvom.

Učitelju je v dobri meri onemogočena narodno kulturna misija med ljudstvom. Ali imel je do sedaj še silo. Ko bo pa izričena iz šole poslednja slovenska beseda, takrat bo nastopil pot največjega mučenja. — Ni je stvari, ki bi človeka tako pri tiskala k tlom, kakor zavest, da postaja materin jezik brezpraven. Najtežje pa je učitelju, ki mora preživljati dobo, ko izginja njegova materinščina iz šole in je on sam primoran, da uči rodno deco v tujem jeziku. — In to dobo preživlja slovenski učitelj v Italiji. V tem hudem času je brez skupne vezi, brez moči.

Domišljamo si včasih, da smo Matjaževa vojska in čakamo, da vstane nov dan.

Pa nam bo morda prerastla brada sedemkrat okoli mize in bomo še čakali.

Ali je slovenski učitelj v Primorju zapisan smrti? O ne, še je moči v nas in ko bo zopet vsaj malo posijalo solnce, se razboboti v nas novo življenje.

Mir.

Morituri vos salutant.

Slovenski učitelji odhajajo iz Julijske krajine v notranjo Italijo in zapuščajo svoj rod. Vsak pričetek šolskega leta zaviti tiranski fašizem svoj bič in pretepe do krvi te naše stanovske mučenike. Utrgal je ostale naše najboljše z rodne grude in jih prestavil daleč od svojih dragih v svoje pokrajine Piemont, Toscano, Marche itd. Vsi ti trpini nam kličejo sedaj s svoje Kalvarije: »Oče, odvzemi od mene ta kelih trpljenja!... Svobodna domovina, sprejmi pod svoje okrije premagane in potlačene!...

Franc Kramar iz Višnjevika, Albert Ivančič iz Smešti, Rudolf Vžintin iz Renč in drugi družinski očetje so iztrgani iz naročja svojih rodbin in zavrženi daleč tja nekam v najbolj zahodne italijanske gore, kjer ne bodo mogli živeti socialnega življenja našega človeka. Marljive tovarišice osi vele v službi med našim rodom Marica Perin, Grželj Albina, Soban Josipina in druge mlajše zginajo z naše zemlje in pridejo v pušo tujino, kjer jih bo gledalo prosvetno zanemarjeno ljudstvo kot kup svoje nesreče. Zavedni, živahni in mlajši tovariši Rudolf Čehovin, Anton Medveš, Alojzij Carli, Nanut, Velišek itd. pojdejo s srdom in tugo v duši po tuji zemlji, ker so ljubili svojo zemljo in srca bodo hrepnela po dragih domačih ljudeh, kjer so živeli svojo mladostno srečo.

Ljubezen do zasuzajane domovine je ubila vse te naše mučenike, ki so za naš rod po slani ozeblo cvetje na zmrznjeni veji našega narodnega drevesa, ki cvete le še na svoji izhodni polovici. Mnogi puste vse citrone in pomaranče lepe in bogate (?) Italije in pojdejo s praznim trbuhom za trdim kruhom iskat boljše sreče, nego jih čaka v Piemontskih gorskih vaseh ali pa na zapuščenih rebrih revnih Apeninov. Kam naj se obrne obupani tovariš Ivančič s kopico svojih nedolžnih otrok, ki so tako kruto kaznovani, da zgube svojega očeta z rodne zemlje? Kako naj imenujemo tako podlo maščevanje fašistovskih solnikov nad poštenimi ljudmi, kateri niso drugega zgrešili, kakor to, da so rojeni Slovenci?

Zgražajo se gospodarji sedanje Italije nad nekdanjimi barbarskimi narodi, ki so pokončevali mrtvo lepoto starega Rima, še danes pravijo Vandali nekulturnim ljudem, a kdo so večji Barbari in Vandali od onih, ki trgajo živemu, zavednemu in izobraženemu človeku srce iz prs, jezik iz ust in značaje iz plemenitih duš, otroka iz očetevega objema in ženo od skupnega ognjišča itd.? Slabši od njih ste vi fašistovski gospodje.

Bridko more biti tem trpinom v duši in vsaj močnejši ter odločnejši neomadeževani porečejo svojemu tiranu glasni in jasni: »Ne! Iskali bodo kruha tu pri nas po zgledu mnogih drugih, ki so že pred njimi pribežali sem domov v dobi svojega preganjanja.

In naše šolske oblastnike? Sprejmejo li te svoje mučence za svoje otroke? Saj se bodo reveži zadovoljili z vsakim mestom na naših tleh, da le čujejo svojo domačo govorico, radi katere trpe toliko preganjanja... Naše poverjenstvo UJU se mora odločno zavzeti v vsakem uradu, da najdejo tudi naši najnesrečnejši tovariši svoj kosček kruha v svobodni domovini. Vredni so ga, ker so se pokazali domaške in zveste v odločilnih dneh in niso niti trenutka premišljali dokazati tiranu svoje ljubezni do doma in roda.

»Učiteljski Tovariš« se je že v pretekli številki zavzel za vse te pregnance in upajo, da ne bo naš klic glas vpijočega v puščavi. Sedanja krmilarji našega šolstva poznajo Julijsko Krajino in vse trpljenje njegovega naroda, ki trpi, močno trpi, ko preganjajo z njegovih tal zadnje njegove najvrlejšje sinove, ki nočejo ukloniti tilnika tujčevi peti.

Kako je pri srcu raznim bahaškim izdajniškim učiteljem snoparjem naše krvi, ki so izdali svoj rod? Tudi oni pridejo na vrsto, da pojdejo daleč doli v gorate Apenine, kjer naj jih grize vest radi narodnega izdajstva. Svobodna domovina Vam pokaže s pristom: »Proč od mene, ker ste me zatajili pri prvem petelinovem klicu!« Kako je v dušah odpadnikov? Fašistovski režim pošlje tudi vas, da dobite zasluženo plačilo za svoja podla dejanja.

Vam trpečji poštenjaki, kličemo: »Na svidenjel!...

Sin planinskega raja.

Splošne vesti.

KATERIM UČITELJEM PRIPADA STANOVANJE IN KURIVO?

G. minister prosvete je izpremenil pod O. N. br. 55.464 od 25. avgusta 1927, čl. 7. uredbi o šolskih odborih pod e), ki sedaj pravi: »da daje krajevni šolski odbor šoli učiteljstvo in slugi stanovanje in nabavlja kurivo, v kolikor imajo po dosedanjih zakonih učiteljstvo in slugo pravico do stanovanja in kuriva.«

Dosedaj je veljal v tem pogledu čl. 33. zakona o izpremembah in izpopolnitvah o narodnih šolah z dne 9. julija 1919 (»Ur. list« št. 144, l. 1919.), ki se glasi al. 5 sledeče: »Stalni učitelji (učiteljice) imajo pravico do brezplačnega stanovanja in ku-

riva ali do povračila v denarju za to.« in čl. 88. istega zakona, ki pravi: »Minister prosvete naj na podstavi pooblastila, ki ga dobiva s tem zakonom, vse odredbe o novih plačah po teh izpremembah zakona o narodnih šolah za kraljevino Srbijo z dne 19. aprila 1904 razširi na vse učitelje (učiteljice) in otroške vrtnarice narodnih (pučkih, ljudskih) šol, doslej obstoječih na ostalem ozemlju kraljevine SHS, istotako onih šol, ki bodo odsihod proglašene za take.«

Uradniški zakon iz leta 1923, ne govori o kurivu ničesar, o naturalnih stanovanjih pa sledeče v čl. 39.: »Kdor ima stanovanje od države ali samoupravnega telesa, ima pravico na stanarino samo v toliko, v kolikor je stanarina, ki bi mu drugače pripadala, večja od vrednosti stanovanja z ozirom na krajevne razmere.«

Po teh zakonitih (določbah) pripade vsem stalnim učiteljem in učiteljicam v državi brezplačno stanovanje in kurivo v naravi ali odškodnina v novcu za to, kar imajo preskrbeti krajevni šolski odbori.

— Stalnost srbskega učiteljskega. Po čl. 34. srbskega zakona o narodnih šolah od 19. aprila 1904 ima srbsko učiteljstvo stalnost v sledečem obsegu: »Stalni učitelj ne more izgubiti službe brez odločbe Prosvetnega Sveta zaradi dokazanega disciplinskega pregreška, in se ne more premestiti v drugi kraj izvzemši po lastni prošnji na razpisano mesto ali kazensko oziroma po službeni potrebi. V poslednjem slučaju ima pravico do selitvenih stroškov. Po službeni potrebi se sme premestiti samo tedaj, če se šola zatvori ali se zaradi nezadostnega števila otrok spoje razredi.«

— Z ozirom na številna vprašanja naših članov, ki se jim vsiljujejo neki listi a jih sedaj tirjajo, četudi jih niso naročili, smo se informirali pri našem pravnem zastopniku in dobili sledeče odgovore v smislu dopisov: 1. Ali je naročnik dolžan plačati list, če ga je vrnil na pošto v pričo ene ali dveh oseb ter napisal na list: »Se ne sprejme?« — Ne! 2. Ali je dolžan plačati list, če stavi upravi vse številke nepoškodovane na razpologo, da jih dvigne pri njem? — Ne! 3. Ali je dolžan plačati list, če so mu ga pošiljali brez naročila in ga ni vrnil kljub temu, da je bila v listu objava, da se smatra za naročnika, kdor ne vrne 1. in 2. številke? — Ne, le na razpologo ga mora imeti! — To pa ne velja za organizirane člane, pri katerih so listi vezani s prijavo članstva. Objavljamo v listu te odgovore, ker nam je nemogoče odgovarjati na številna pisma. Iz ugotovitev pa smo tudi razvideli, da pravzaprav naši člani vzdržujejo neke liste.

— Izprememba referentov v Beogradu. Listi so poročali, da je za načelnika srednje nastave v Beogradu imenovan prof. Bajc in za referenta v odd. osn. nast. strokovni učitelj meščanske šole Rudolf Wagner. Drugi listi so zopet prinesli vest, da je izmenjen dosedanj ref. za srednje šolstvo prof. Lapajne in ref. za osn. šolstvo P. Flerč. Koikor smo informirani, sta referent za srednje šolstvo prof. Lapajne in referent za osn. šol. P. Flerč še vedno na svojem mestu. V koliko se hočejo izpremembe iz partizanskih ali stvarnih ozirov in od katere strani se daje pobuda za kakršnekoli izpremembe, bomo poročali z ozirom na razvoj dogodkov. Gotovo pa je, da bodo vsaka partizanska premeščanja in odstavljanja nemogoča, če bo učiteljstvo solidarno in ne bo sprejemalo mest, ki mu jih dajejo politične stranke za to, da izmenjajo in izpodrinejo drugega stanovskega tovariša s kaknega mesta. Formalnost uradnega poziva v tem pogledu ne opravičuje. Ne moremo v tem oziru preko ugotovitve, da stranke prerade izigravajo v tem pogledu meščanskošolsko učiteljstvo, če vidijo, da je osnovnošolsko učiteljstvo solidarno.

— Seja širjega sosveta Pov. UJU — Ljubljana se bo vršila še ta mesec, ker se je treba dogovoriti o sistematičnem delu pri okrajnih učiteljskih društvih v tekočem poslovnem letu in vseh drugih aktualnih vprašanjih, o katerih morajo biti društva informirana.

— V zadnji številki je več tiskovnih pomot. Popravljamo samo v glavnem smiselne: V uvodniku drugi stolpec se mora glasiti... »a stari zakon (čl. 34. kr. dež. zak.) imajo tolmachenje j a s n o (ne »samo«) v nemškem tekstu. Notica glede kuriva na 3. strani, tretji stolpec se mora glasiti: Izvršni odbor je poročal o izpremembi te uredbe že na seji Glavnega odbora tik pred glavno skupščino v Skoplju (in ne »v Subotici«), da je interveniral pri ministru v zadevi kuriva vsemu učiteljstvu in je tudi dosegel izpremembo te uredbe v prid vsemu učiteljstvu. — Z današnjo notico zgoraj popravljamo tudi zadnjo notico v tej zadevi.

— Reorganizacija učiteljskega Udrženja. Za letošnje leto je to eno izmed temeljnih vprašanj s katerimi se bo moralo baviti članstvo UJU. V tem pogledu je izdalo Poverjenstvo UJU — Beograd obširno brošuro pod naslovom »snovi za reorganizacijo UJU« od tov. Drag. M. Mihailovića in Danilo Milanovića, ki se bavita s tem problemom. Knjiga daje široke poglede za reorganizacijo naše stanovske organizacije. Stane samo 10 Din in poštne stroške ter se naroča pri Poverjenstvu UJU Beograd, Učiteljski Dom. Če jo naročite po dopisnici, zahtevajte poleg položnico.

— Izredni občni zbor Zveze državnih nameščencev za Slovenijo se vrši 25 t. m. (v nedeljo), na kar opozarjamo vsa naša okrajna učiteljska društva, ki so včlanjena pri Zvezi.